

6-dars. KOMPYUTER VA UNING TUZILISHI

Kompyuter — XX asrning eng buyuk kashfiyotlaridan biri. Uning yaratilish tarixi bir necha bosqichdan iborat bo'lib, davr sinovidan o'tgan eng yangi avlodi hozirgi kunda inson faoliyatining deyarli barcha sohalarida qo'llanilib kelmoqda.

Kompyuter ingl. computer — hisoblagich so'zidan olingan bo'lib, hisob-kitobni amalga oshiruvchi qurilma ma'nosini bildiradi.

Dastlab yaratilgan kompyuter, asosan, murakkab hisob-kitoblarni amalga oshirish uchun mo'ljallangan. Keyinchalik kompyuterda matn, rasm, tovush, video kabi ma'lumotlarni saqlash, ularni qayta ishlash, uzatish kabi ishlarni bajarish imkoniyatlari yaratilgan. Kompyuterning turlari xilma-xil bo'lib, ular nafaqat o'lchamlari, balki ma'lum bir imkoniyat va vazifalari bilan ham bir-biridan farq qiladi.

Bugungi kunda dastlab yaratilgan kompyuterlar davriga nisbatan ishlab chiqarish texnologiyalari keskin o'zgarib, takomillashib bormoqda. Kompyuterlarga bo'lgan ehtiyojning kundan-kunga oshishi esa kompyuter ishlab chiqaruvchi yangi kompaniyalarning paydo bo'lishiga sabab bo'lmoqda. Hozirda jahon bozorlarida kompyuter texnikasining 100 dan ortiq modeli sotuvga chiqarilgan bo'lib, kompyuter savdosi biznes olamidagi serdaromad manbalardan biri hisoblanadi.

Kompyuterlar, eng avvalo, o'lcham hamda ishni bajarish imkoniyatlari bilan bir-biridan farq qiladi. Shuningdek, nima maqsadda qo'llanilishiga ko'ra, dasturiy ta'minoti, texnik vosita va qo'shimcha qurilmalari bilan ham bir-biridan ajralib turadi.

ESLAB QOLING!

Kompyuter — axborotni katta tezlikda qayta ishlovchi universal avtomatik qurilma.

Zamonaviy kompyuterlar:

- **Desktop** — shaxsiy (personal) kompyuter;
- **Monoblok** — monitor va tizim bloki birlashtirilgan ixcham kompyuter;
- **Laptop** — noutbuk (notebook) – bloknot tipidagi shaxsiy kompyuter;
- **Tablet** — planshetli shaxsiy kompyuter;
- **Nettop** — ixcham qutida joylashgan va Internet ilovalari bilan ishlashga mo'ljallangan kompyuter;
- **Palmtop** — cho'ntak kompyuteri, organayzerlarga bo'linadi.

Stol usti kompyuterlari **desktop** deb ham yuritiladi va boshqa kompyuter turlari orasida o'zining universalligi bilan ajralib turishi bilan birgalikda, omma orasida eng ko'p tarqalgan kompyuterlar sirasiga kiradi.

Turli kompaniyalarda ishlab chiqarilgan kompyuterlar bir-biridan dizayni, quvvati va ayrim qo'shimcha imkoniyatlari bilan farq qilgani bilan, ularning barchasi yagona arxitektura negizida yaratiladi.

Demak, kompyuterlar bir-biridan tashqi ko'rinishi, o'lchami, ishlash tezligi bilan farqlanadi. Lekin ular barchasi yagona bir arxitektura (sxema) asosida quriladi. Bu arxitektura asosida avvalgi elektron hisoblash mashinalari, hozirgi kompyuterlar va yangi smartfonlar ishlab chiqarilmoqda.

SHAXSIY KOMPYUTERNING TUZILISHI

Shaxsiy kompyuter murakkab tuzilishga ega texnik vosita hisoblansa-da, uning ishlashini, asosan, 4 ta qurilma ta'minlab beradi.

Tizim bloki

Monitor

Klaviatura

Sichqoncha

FOYDALANUVCHI KOMPYUTER BILAN QANDAY MULOQOTGA KIRISHADI?

Monitor. Uning vazifasi ma'lumotlarni ekranda namoyish qilishdan iborat.

Foydalanuvchiga kompyuterning xotirasida saqlangan ma'lumotlarni matn, rasm, piktogramma, yorliq va hokazolar ko'rinishida namoyish etadi.

Foydalanuvchi, o'z navbatida, kompyuter taqdim etgan ma'lumotlarni ko'radi va o'qiydi.

MONITORING BIR NECHA TURI MAVJUD:

elektron-nurli

plazmali

suyuq kristalli

sensorli

KLAVIATURA

Uning asosiy vazifasi — kompyuterga ma'lumotlarni kiritish va kompyuter bilan muloqot qilish. Foydalanuvchi klaviatura yordamida matn teradi, uni tahrir qiladi.

Klaviatura, asosan, 6 qatorga o'rnatilgan tugmachalardan iborat. Ularning ustiga lotin va kirill alifbosi harflari, raqamlar, turli belgi, simvol va boshqarish buyruqlari yozilgan.

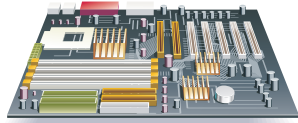
TIZIM BLOKI

Tizim bloki **keys** deb nomlanuvchi maxsus qoplama bilan qoplangan. Agar keysni olib tashlasak, biz uning ichida joylashgan **asosiy plata**, **protssessor**, **xotira** va boshqa qurilmalarni ko'rishimiz mumkin:

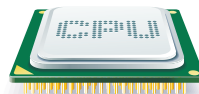

Tizim bloki

1) asosiy plata;

2) mikroprotssessor;

3) videokarta;

4) tovush kartasi;

5) operativ xotira;

6) qattiq disk.

SICHQONCHA

Uning yordamida kompyuterni boshqarish hamda dasturlar bilan ishlash juda ham qulay.

Sichqoncha harakatining natijasi monitorda kursor ko'rinishida namoyon bo'ladi va kursor sichqoncha harakatini aynan takrorlaydi. Sichqonchada 2 ta – chap va o'ng tugmachalar mavjud. Ular yordamida foydalanuvchi turli amallarni bajaradi. Sichqonchaning old qismi o'rtasidan o'rin olgan g'ildirakcha foydalanuvchiga sahifani yuqoriga yoki pastga siljitishiga yordam beradi.

BUNI BILASIZMI?

Kompyuter ham inson kabi o'z xotirasi va "miyasi" hisoblangan protsessor qurilmasiga ega. U ham bir necha vazifani bajara oladi: **boshqarish, hisoblash, xotirada saqlash** amallari.

UYGA VAZIFA

1. Quyidagi so'zlarni inglizchaga tarjima qiling.

Videokarta	Tugmachalar	Monitor
Tovush kartasi	G'ildirakcha	Ovoz kuchaytirgichlar
Tizimlar bloki	Kompyuterning miyasi	Sichqoncha
Protsessor	Klaviatura	Asosiy plata

2. Shaxsiy kompyuteringiz haqidagi ma'lumotlardan foydalanib, jadvalni to'ldiring.

Kompyuterning nomi	Monitoring nomi va ekranning diagonali	Kompyuter operativ xotirasining hajmi	Qattiq diskning hajmi	Operatsion tizimning nomi	Ofis dasturi versiyasi

3. Darsda o'tilgan ma'lumotlarni eslang va ularni yozib oling.

1. Kompyuterning asosiy qurilmalari: _____
2. Tizim blokida joylashgan qurilmalar: _____
3. Kompyuterda axborotni saqlash vositalari: _____
4. Kompyuterda axborotni qayta ishlovchi asosiy qism: _____